

# ΤΟ ΔΕΝΤΡΟΣΠΙΤΟ ΜΕ ΤΑ ΖΩΑΚΙΑ

## ΤΟΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

**12 +1**

ζωάκια, ιστορίες  
& τραγουδάκια  
για τα δικαιώματα  
του παιδιού

Παιδαγωγικές δραστηριότητες  
για παιδιά προσχολικής  
και πρώτης σχολικής ηλικίας



Ιδέα & κείμενα: Γιώργος Μόσχος

Σκίτσα: Νίκος Καμπασελέ

Σχεδιασμός & επιμέλεια έκδοσης: Ματούλα Παπαδημητρίου

Μουσική: Κώστας Μόσχος

Αφήγηση & τραγούδι: Ειρήνη Κουμπαρούλη, Γιώργος Μόσχος

Παιδική χορωδία: Ειρήνη Σαμούχου, Βασιλική Σινάνογλου, Άρτεμις Σωπύλη, Ιάσοντας Φραγκόπουλος

Διδασκαλία χορωδίας, επιμέλεια: Νάσσος Σωπύλης, Δημήτρης Σινάνογλου, Αθηνά Τασούλα

Ηχογράφηση, μίξη, παραγωγή: Νάσσος Σωπύλης - Fabrika Music

Παιδαγωγικοί σύμβουλοι:

Αλεξάνδρα Ανδρούσου, Καθηγήτρια, Τμήμα Εκπαίδευσης & Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, ΕΚΠΑ

Άννα Αποστολίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Ασπασία Καλησώρα, δασκάλα

Νίκη Κοκκινοπλίτη, νηπιαγωγός

Ματούλα Παπαδημητρίου, επικοινωνιολόγος

Βάσω Ψιλάκη, δασκάλα

Έκδοση: Πρωτοβουλία για το Άρθρο 12 

© Γιώργος Μόσχος

Επικοινωνία: [inarticle12@gmail.com](mailto:inarticle12@gmail.com), [www.inart12.org](http://www.inart12.org)

Με την υποστήριξη



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
Υπουργείο Πολιτισμού



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
Εθνικόν και Καποδιστριακόν  
Πανεπιστήμιον Αθηνών

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

02

Εισαγωγή

03

Οδηγίες

05

Ετοιμείν  
Το δικαίωμα  
στο όνομα

07

Σιγουράκι  
Το δικαίωμα σε επίτι,  
ρούχα και φαγητό

09

Αγαπάκι  
Το δικαίωμα  
στη φροντίδα

11

Ναπκάτι  
Το δικαίωμα  
στην ελεύθερη  
έκφραση της γνώμης

13

Τριλαριλαρό  
Το δικαίωμα  
στο παιχνίδι και  
την ζεκούραση

15

Πολυχρωμίζ  
Το δικαίωμα  
στη διαφορετικότητα  
και την ισότητα

17

Κουκουβάκου  
Το δικαίωμα  
στην εκπαίδευση

19

Περαστικάκι  
Το δικαίωμα  
στην υγεία

21

Μηπονάκι  
Το δικαίωμα  
στη προστασία  
από κάθε μορφή βίας

23

Ρώτα Πρώτα  
Το δικαίωμα  
στην ιδιωτική ζωή

25

Μπορούλι  
Τα δικαιώματα  
των παιδιών  
με αναπηρίες

27

Φλαφυράκι  
Τα δικαιώματα  
των παιδιών  
προσφύγων  
και μεταναστών

30

Σεβαστάκι  
Το δικαίωμα  
των παιδιών  
στον σεβασμό

# Εισαγωγή

Το εκπαιδευτικό αυτό υλικό αποσκοπεί στο να εξοικειώσει, με βιωματικό και ευχάριστο τρόπο, τα παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας με τα δικαιώματα του παιδιού, όπως έχουν κατοχυρωθεί στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992). Περιλαμβάνει 12+1 καρτέλες με ζωάκια, που εκπροσωπούν σημαντικά δικαιώματα των παιδιών και συνοδεύονται από μικρές ιστορίες και απλά τραγουδάκια, καθώς και αυτό το έντυπο στο οποίο θα βρείτε προτάσεις για παιδαγωγικές δραστηριότητες και διεξαγωγή συνελεύσεων με θεματικές συναφείς με τα δικαιώματα. Στόχος μας είναι να συνδυάσουμε την κατανόηση της έννοιας των δικαιωμάτων με την ενίσχυση της συμμετοχής των παιδιών σε διεργασίες διαλόγου και λήψης αποφάσεων για θέματα που σχετίζονται με τη συνύπαρξη τους και, μέσω αυτών, την ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας, συνεργασίας και υπευθυνότητας. Δηλαδή, την προαγωγή της ιδιότητας του δημοκρατικού ενεργού πολίτη στα παιδιά από τα πρώτα τους χρόνια στο σχολείο.

Τα 12 πρώτα ζωάκια που περιλαμβάνονται στο υλικό αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία προβλέπονται σε διαφορετικά άρθρα της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ). Το 13ο αφορά το γενικότερο δικαίωμα του παιδιού στον σεβασμό, μια έννοια από την οποία ξεκίνησε έναν αιώνα πριν η αναφορά στα δικαιώματα του παιδιού από τον γιατρό - παιδαγωγό Janusz Korczak\*, έναν από τους πρώτους θεμελιωτές τους.

Για κάθε ζωάκι υπάρχει μία καρτέλα που μπορεί να αναρτάται στην τάξη, ύστερα από τη διεξαγωγή σχετικής δραστηριότητας. Στη μπροστινή σελίδα της καρτέλας περιλαμβάνεται ένα σκίτσο, η αναφορά στο δικαίωμα, ένα μικρό τραγούδι που μπορούν να μαθαίνουν τα παιδιά, ακούγοντας και το ηχογραφημένο υλικό, καθώς και χώρος για να αναγράφεται η απόφαση που λαμβάνεται στη συνέλευση της τάξης σε σχέση με το δικαίωμα αυτό. Στην πίσω σελίδα της καρτέλας υπάρχει μια μικρή ιστορία για το κάθε ζώο, που νοηματοδοτεί το δικαίωμα – θα την βρείτε και ηχογραφημένη μαζί με το αντίστοιχο τραγούδι.

Η προτεινόμενη συνέλευση ύστερα από συζήτηση για ένα δικαίωμα, είναι μια διαδικασία μέσα από την οποία τα παιδιά εκπαιδεύονται να συζητούν και να «αποφασίζουν» μαζί. Το σημαντικό για τον/την παιδαγωγό είναι να βοηθήσει τα παιδιά να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους, να ακούν τη γνώμη των άλλων και να μπορούν, μετά από συζήτηση, να καταλήγουν σε αποφάσεις στις οποίες συμφωνεί ολόκληρη η τάξη. Οι αποφάσεις αυτές, όταν συνδέονται με την καθημερινότητα των παιδιών, χρειάζονται τακτική υπενθύμιση και επανεκτίμηση για τον τρόπο με τον οποίο υλοποιούνται.

\* Το Δικαίωμα του Παιδιού στον Σεβασμό, Γιάνους Κόρτσακ, 1929, ελληνική έκδοση: Μεταίχμιο, 2017

Το «Δεντρόσπιτο με τα Ζωάκια των Δικαιωμάτων» εκπονήθηκε από τον Γιώργο Μόσχο, νομικό, πρώτο Συνήγορο του Παιδιού στην Ελλάδα (2003-2018), εκπαιδευτή ενηλίκων, εμπυχωτή θεατρικών ομάδων με νήπια και παιδιά και ιδρυτικό μέλος της Πρωτοβουλίας για το Άρθρο 12 (ΠΡΩΤΑ.12). Στην τελική διαμόρφωση των κειμένων συνέβαλε ομάδα παιδαγωγικών συμβούλων. Τα σκίτσα δημιούργησε ο Νίκος Καμπασελέ και στο ηχητικό υλικό που συνοδεύει το έντυπο συμμετείχε η Ειρήνη Κουμπαρούλη, αρχιτέκτων, ηθοποιός, εμπυχωτή θεατρικών ομάδων νηπίων και παιδιών και μέλος της ΠΡΩΤΑ.12. Η μουσική των τραγουδιών είναι του Κώστα Μόσχου, μουσικού, διευθυντή του ΙΕΜΑ - Κέντρο Μουσικής Πληροφόρησης, όπου έγιναν οι αρχικές ηχογραφήσεις. Ο συγγραφέας έχει ήδη εκπονήσει μαζί με την Ασπασία Καλησώρα το εγκεκριμένο από το ΥΠΑΙΘ/ΙΕΠ εκπαιδευτικό υλικό «Η Συνέλευση των Παιδιών: Τα πρώτα βήματα άσκησης στη δημοκρατία», το οποίο προτείνεται να αξιοποιηθεί μαζί με τα «Ζωάκια των Δικαιωμάτων». Τα εργαλεία αυτά είναι αναρτημένα και δωρεάν προσβάσιμα στον ιστοχώρο της Πρωτοβουλίας για το Άρθρο 12 [www.inart12.org](http://www.inart12.org). Στις/στους παιδαγωγούς που θα τα αξιοποιήσουν προτείνεται να μελετήσουν και τα υλικά της Παιδαγωγικής Ομάδας «Το Σκασιαρχείο» για τις τεχνικές Φρενέ.



Πριν την παρουσίαση του «Δεντρόσπιτου» στα παιδιά, συνιστάται να γίνει μια συνοπτική παρουσίασή του και συζήτηση με τους γονείς. Σε αυτή τη συνάντηση, ο/η παιδαγωγός θα εξηγήσει ότι στόχος του υλικού, όπως και της εκπαίδευσης των παιδιών στα δικαιώματα, είναι να μάθουν τα παιδιά να εκφράζονται, να επικοινωνούν, να σέβονται το ένα τα δικαιώματα του άλλου και γενικότερα να είναι υπεύθυνα και να συνυπάρχουν ειρηνικά, σε όποιο περιβάλλον βρίσκονται.

Στην τάξη, ο/η παιδαγωγός παρουσιάζει αρχικά στα παιδιά τα 13 ζωάκια - πρωταγωνιστές σε καρτέλες. Εξηγεί ότι είναι τα ζωάκια των δικαιωμάτων των παιδιών και ότι θα τα παρουσιάσει ένα - ένα σε επόμενες συναντήσεις, θα μιλούν γι' αυτά και κάθε φορά θα κάνουν ένα άλλο παιχνίδι ή δραστηριότητα και ύστερα μια συζήτηση στην οποία θα παίρνουν μαζί αποφάσεις, ώστε να μάθουν καλύτερα τα δικαιώματά τους. Τονίζει ότι σε όλες τις δραστηριότητες που θα κάνουν, χρειάζεται να είναι προσεκτικά ώστε να μπορούν όλα τα παιδιά να συμμετέχουν ισότιμα, φροντίζοντας ιδιαίτερα για τα παιδιά που δεν μιλούν καλά τα Ελληνικά ή έχουν κάποιες αναπηρίες.

Προτείνεται ο παρακάτω τρόπος για την εισαγωγή:

Σήμερα παιδιά θα σας παρουσιάσω κάποια καινούργια φιλαράκια, που θα τα γνωρίσουμε καλύτερα ένα - ένα: Τα ζωάκια των δικαιωμάτων των παιδιών. Τι θα πει δικαιώματα; Είναι ανάγκες και ελευθερίες των ανθρώπων που η κοινωνία έχει συμφωνήσει ότι πρέπει να προστατεύονται. Τα παιδιά είναι άνθρωποι και έχουν δικαιώματα, όπως οι μεγάλοι. Μάλιστα επειδή τα παιδιά είναι πιο αδύναμα, χρειάζονται καλύτερη προστασία. Το κάθε ζωάκι που θα σας γνωρίσω μιλάει για ένα διαφορετικό δικαίωμα. Θα γνωρίσουμε τα ζωάκια και θα συζητάμε για τα δικαιώματα, για το πώς μπορούμε να τα σεβόμαστε και να τα προστατεύουμε.

Μπορείτε να σκεφτείτε κάποια δικαιώματα που έχουμε επειδή είμαστε άνθρωποι; (γίνεται προσπάθεια να αναφερθούν 2-3 δικαιώματα. Για παράδειγμα, να έχουμε σπίτι, να έχουμε φαγητό και ρούχα, να μιλάμε ελεύθερα, να παίζουμε, να μαθαίνουμε, να μη μας χτυπάνε και να μη μας πονάνε οι άλλοι...). Ωραία, για όλα αυτά θα μιλήσουμε, μαζί με τη γνωριμία μας με τα ζωάκια των δικαιωμάτων. Θα σας παρουσιάσω στις επόμενες συναντήσεις μας τα 13 ζωάκια που μιλούν για διαφορετικά δικαιώματα των παιδιών. Τα δικαιώματα βέβαια είναι πολύ περισσότερα. Αλλά θα αρχίσουμε από αυτά, που είναι τα βασικά. Επίσης, θέλω να σας πω ότι κάθε ζωάκι έχει μία μικρή ιστορία και ένα τραγούδι, που αν θέλετε θα μάθουμε και θα το τραγουδάμε μαζί. Αφού σας παρουσιάσω ένα ζωάκι, θα παίζουμε κάποιο παιχνίδι ή θα κάνουμε μία δραστηριότητα και μετά θα κάνουμε μια συζήτηση σε κύκλο. Στο τέλος κάθε συζήτησης να προσπαθούμε να πάρουμε μαζί κάποια απόφαση. Να κάνουμε μία συμφωνία. Αυτή τη συμφωνία θα την γράφουμε με λίγα λόγια στην καρτέλα με το ζωάκι και θα την κρεμάμε στον τοίχο μας. Έτσι θα έχουμε πολλές ιδέες και συμφωνίες για τα δικαιώματά μας, που ελπίζω να μας δώσουν χαρά και ευχαρίστηση.

Όταν καθόμαστε σε κύκλο και συζητάμε, θα λέμε ότι κάνουμε συνέλευση. Στη συνέλευση είμαστε όλες και όλοι ίσοι. Πρέπει όμως να έχουμε τρόπους με τους οποίους θα μιλάμε και θα ακούμε και τα άλλα παιδιά και να μη μιλάμε όλα μαζί. Όποιος - όποια θέλει να μιλήσει, θα σηκώνει το χέρι. Μπορεί να έχουμε και ένα «αντικείμενο του λόγου», ένα κουκλάκι ή μια μαλακιά μπάλα, που θα κρατάει το παιδί που μιλάει. Όταν κάποιο παιδί μιλάει, τα άλλα δεν θα διακόπτουν, ούτε θα σηκώνουν το χέρι, μέχρι να τελειώσει. Μετά, θα μπορούν να μιλήσουν. Τον λόγο στην αρχή θα τον δίνω εγώ. Πιο μετά, θα δοκιμάσουμε να δίνει κάποιο παιδί τον λόγο σε όποιο θέλει να μιλήσει. Εγώ θα σας βοηθήσω όσο μπορώ. Σκοπός μας είναι να μάθουμε να συζητάμε, να λέμε τη γνώμη μας αλλά και να ακούμε τη γνώμη των άλλων. Μερικές φορές θα συζητάμε χαμηλόφωνα με τον διπλανό ή τη διπλανή μας, για να ανταλλάξουμε γνώμες. Κάποιες άλλες φορές θα χωριζόμαστε σε μικρές ομάδες και θα συζητάμε. Ο σκοπός είναι να μάθουμε να κουβεντιάζουμε και, πριν πάρουμε μια απόφαση, να έχουμε ακούσει και άλλες γνώμες πάνω στο θέμα μας. Αν θέλουμε να αποφασίσουμε κάτι, θα κάνουμε ψηφοφορία, σηκώνοντας το χέρι. Όταν είμαστε όλες και όλοι σύμφωνοι για κάτι, θα γράφουμε τη συμφωνία στην καρτέλα με το ζωάκι για το δικαίωμα που συζητάμε. Και ύστερα, θα την κρεμάμε στον τοίχο της τάξης μας, για να τη θυμόμαστε...

## Το δικαίωμα στο όνομα

Άρθρα 7 και 8, ΔΣΔΠ



Έχω όνομα, είμαι εγώ, Ετσιμελέν μ' έχουν γραφτό  
και δε ντρέπομαι γι' αυτό, μόνο καίρομαι γι' αυτό!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός προτείνει το κάθε παιδί να σκεφτεί και να προσθέσει ένα ζώο ή πουλί δίπλα στο όνομά του, π.χ. Γιώργος – παπαγάλος. Μπορεί να αρχίζει και από το ίδιο γράμμα, για να το θυμόμαστε καλύτερα, π.χ. Γιώργος – γουρουνάκι. Τα σημειώνει και φροντίζει να μην έχουν δύο παιδιά το ίδιο ζώο. Ακούγονται ένα-ένα όλα τα διπλά ονόματα. Ύστερα, ο/η παιδαγωγός ρωτάει τα παιδιά αν θυμούνται ολόκληρα τα διπλά ονόματα των άλλων. Ένα-ένα τα παιδιά ρωτιούνται ποια διπλά ονόματα των άλλων θυμούνται. Παίρνει «μπράβο» με χειροκρότημα όποιο παιδί θυμάται έστω και ένα άλλο διπλό όνομα, αλλά και όσα θυμούνται πολλά διπλά ονόματα. Τα διπλά αυτά ονόματα μπορεί να τα κρατήσουν τα παιδιά και σε άλλο παιχνίδι. Στόχος είναι μέσα από αυτό παιχνίδι να γίνει μια μικρή εισαγωγή για το δικαίωμα στην ταυτότητα.

### Συμπέρασμα

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί τι θα πει «δικαίωμα στο όνομα και στην ταυτότητα». Τα στοιχεία κάθε παιδιού, όπως το όνομά του, το όνομα των γονιών του, η χώρα του κ.ά., γράφονται σε ένα βιβλίο που υπάρχει στον δήμο του, σε ένα γραφείο που λέγεται «ληξιαρχείο». Τα στοιχεία αυτά τα κρατάμε σε όλη μας τη ζωή και μπορεί να γίνουν κάποιες αλλαγές. Αν δεν δηλωθεί από τους γονείς μας το όνομά μας με τη γέννησή μας, αυτό μπορεί να γίνει αργότερα, είτε με μια απλή δήλωση των γονέων, είτε μετά από τη βάφτισή μας.

Κάποια παιδιά δεν καταφέρνουν να γραφτούν στο ληξιαρχείο, επειδή εκεί που γεννιούνται γίνεται πόλεμος, ή επειδή υπάρχει ένα σοβαρό πρόβλημα στις οικογένειές τους. Όλα τα παιδιά, όμως, έχουν δικαίωμα να έχουν ένα όνομα και να έχουν οικογένεια, γονείς ή κάποιο άλλο πρόσωπο που είναι υπεύθυνο γι' αυτά, μέχρι να μεγαλώσουν. Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι μπορεί να αλλάζει ο τρόπος που λέμε το όνομα του παιδιού καμιά φορά, αλλά παραμένει ίδιο στα βιβλία του κράτους, όπως δηλώθηκε, και μπορεί να αλλάξει σε κάποιες περιπτώσεις με νέα δήλωση των γονέων. Επίσης, εξηγεί ότι κάποια παιδιά μπορεί να έχουν δύο ονόματα ή δύο επίθετα. Όταν ένα παιδί υιοθετηθεί, δηλαδή αποκτήσει μια δεύτερη οικογένεια επειδή έχασε για πάντα τους βιολογικούς γονείς του, μπορεί να αλλάξει και το επίθετό του. Ύστερα, προτείνει να συζητήσουν τα παιδιά τις αλλαγές ενός ονόματος, π.χ. κάποιο παιδί που το λένε Αλεξάνδρα ή Αλέξανδρο, μπορεί να το φωνάζουν και Άλεξ. Τον Μπορσελίνο μπορεί να τον φωνάζουν Μπο. Τη Φειρούζ να τη φωνάζουν Φέη. Μερικές φορές συμβαίνει να βγάζουμε ένα παρατσούκλι σε κάποιο άλλο παιδί. Ο/η παιδαγωγός προτείνει στα παιδιά να συζητήσουν για λίγο αν είναι σωστό να φωνάζουμε κάποιο παιδί με ένα όνομα που δεν του αρέσει. Στη συνέχεια προτείνει να συζητηθεί ο τρόπος με τον οποίο αναρτώνται τα ονόματα των παιδιών στην τάξη, το «ληξιαρχείο της τάξης». Ρωτάει τα παιδιά αν θα ήθελαν να έχουν σε κάποιο σημείο όλα τα ονόματα των παιδιών, μια φωτογραφία, μια ζωγραφιά, ίσως και την ημερομηνία γέννησής τους ή κάτι άλλο που συνδέεται με την ταυτότητά τους, που τα χαρακτηρίζει. Σε αυτό το σημείο, ο/η παιδαγωγός μπορεί να προτείνει κάποιο παιδί να συντονίσει τη συζήτηση, δίνοντας τον λόγο σε όποιο παιδί σηκώνει το χέρι και λέει ότι αυτός/ή θα κρατάει σημειώσεις από όσα λέγονται. Το ερώτημα είναι «πώς θέλουμε να έχουμε τα ονόματά μας στον χώρο της τάξης μας». Ανάλογα με τις ιδέες που θα ακουστούν από τα παιδιά, ο/η παιδαγωγός προσπαθεί να τα βοηθήσει να συνοψίσουν σε μια πρόταση που, στη συνέχεια, θα ψηφίσουν αν συμφωνούν, σηκώνοντας το χέρι. Αν κάποιος δεν συμφωνεί, χρειάζεται να εξηγήσει τους λόγους. Αν όλα τα παιδιά της τάξης συμφωνήσουν, τότε η συμφωνία θα γραφτεί στην καρτέλα που θα κρεμαστεί σε κάποιο σημείο της τάξης. Μπορεί για παράδειγμα να λέει «Γράφουμε όλα τα ονόματά μας, μαζί με μια ζωγραφιά / μια φωτογραφία μας και τη μέρα γέννησής μας και κρεμάμε αυτό που φτιάξαμε στον τοίχο». Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι οι αποφάσεις που παίρνουν όλες και όλοι μαζί στη συνέλευση, εφόσον όλα τα παιδιά συμφωνούν θα είναι σεβαστές και θα προσπαθούν να τις τηρούν. Μπορεί όμως να προβάλει τις αντιρρήσεις του/της (βέτο), αν η απόφαση αφορά κάτι που δεν επιτρέπεται από το νόμο ή τους κανόνες του σχολείου ή που μπορεί να προκαλέσει πόνο, στεναχώρια ή πρόβλημα σε κάποια παιδιά.

## Το δικαίωμα σε σπίτι, ρούχα και φαγητό Άρθρα 6 και 27, ΔΣΔΠ



Θέλω ένα σπίτι ωραίο και καθαρό, ρούχα και παπούτσια να 'χω να φορώ  
να μπορώ να τρώω φρέσκο φαγητό, που να μου αρέσει και να 'ναι υγιεινό!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι το δικαίωμα των παιδιών να έχουν σπίτι, ρούχα και φαγητό είναι από τα βασικά τους δικαιώματα, που δυστυχώς αρκετά παιδιά στον κόσμο δεν τα απολαμβάνουν. Δεν έχουν δηλαδή αυτά που χρειάζονται οπωσδήποτε για να μεγαλώσουν, τα «αναγκαία» στη ζωή τους. Σε αυτό το σημείο, τα παιδιά της τάξης χωρίζονται σε ομάδες των 4, κατά προτίμηση τυχαία (μπορεί να υπάρχουν και μία ή δύο ομάδες με 3 παιδιά). Όπως κάθονται τα παιδιά στον κύκλο ο/η παιδαγωγός, αφού υπολογίσει πόσες ομάδες θα γίνουν, μετράει κατά σειρά λέγοντας τους: «Είσαι στην ομάδα 1, 2, 3...» και ξεκινάει την αρίθμηση μόλις συμπληρωθεί ο αριθμός των ομάδων. Στη συνέχεια οι ομάδες με οδηγίες του/της παιδαγωγού κάθονται σε διαφορετικά σημεία της αίθουσας. Από κάθε ομάδα ζητείται να συζητήσει για λίγα λεπτά, προσπαθώντας να βρει όσο περισσότερα πράγματα μπορεί που είναι αναγκαία σε ένα παιδί για να μεγαλώνει καλά («σκεφτείτε μερικά πράγματα που χρειάζεται οπωσδήποτε ένα παιδί»). Μετά από λίγα λεπτά δίνεται το σύνθημα και ένα παιδί από κάθε ομάδα διαδοχικά λέει ένα πράγμα από αυτά που βρήκαν (ή και άλλο που μπορεί να σκεφτεί). Μόλις κλείσει ένας κύκλος γίνεται δεύτερος, με φροντίδα ώστε να μιλήσουν, αν γίνεται, όλα τα παιδιά από όλες τις ομάδες. Ο/η παιδαγωγός σημειώνει όσα λέγονται ώστε να μην επαναλαμβάνονται τα ίδια πράγματα. Η ομάδα που θα κατορθώσει να πει το τελευταίο πράγμα που έχουν ανάγκη τα παιδιά χειροκροτείται.

# Σιγουράκι

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι η προστασία αυτού του δικαιώματος δεν εξαρτάται από τα παιδιά, μερικές φορές ούτε και από τους γονείς τους, αλλά χρειάζεται το κράτος / η πολιτεία να βοηθάει αυτούς που δεν έχουν όσα χρειάζονται. Εξηγεί ότι υπάρχουν πλουσιότερες και φτωχότερες χώρες. Σε κάποιες χώρες πολλά παιδιά ζουν χωρίς να έχουν όλα αυτά που χρειάζονται, δηλαδή πεινάνε, δεν έχουν καθαρό νερό, ζουν σε καλύβια ή στον δρόμο ή φοράνε μόνο παλιά ρούχα. Τονίζει επίσης ότι στην Ελλάδα υπάρχουν πλουσιότεροι και φτωχότεροι, με συνέπεια κάποια παιδιά να στερούνται ορισμένα από όσα χρειάζονται για να μεγαλώσουν και να αναπτυχθούν καλά. Ρωτάει τα παιδιά αν έχουν δει άλλα παιδιά που δεν έχουν όσα χρειάζονται για να ζήσουν καλά, χωρίς όμως να αναφερθούν σε παραδείγματα από το σχολείο τους. Σε αυτό το σημείο, ο/η παιδαγωγός λέει στα παιδιά ότι θα κάνουν μια συζήτηση για μια φανταστική υπόθεση. Ας πούμε, έρχεται μία μέρα το Σιγουράκι και μας λέει: «Οι γονείς μου οι αρκούδοι δεν είναι καθόλου καλά και δεν μπορούν να μου φέρουν τίποτα στο σπίτι. Μπορείτε εσείς να μου φέρετε μερικά φαγητά, ρούχα, παιχνίδια και άλλα χρήσιμα αντικείμενα από τα δικά σας;». Τα παιδιά χωρίζονται και πάλι στις ομάδες που είχαν στην αρχική δραστηριότητα και κάθε ομάδα καλείται να συζητήσει και να αποφασίσει να πάει στο Σιγουράκι τόσα αντικείμενα όσα είναι και τα μέλη της ομάδας. Ούτε λιγότερα, ούτε περισσότερα. Μπορεί να είναι από ένα ρούχο, ένα φαγητό, ένα χρήσιμο αντικείμενο στο δωμάτιο ή ένα παιχνίδι, αρκεί να τα έχουν στα σπίτια τους τα παιδιά. Χρειάζεται όμως να είναι διαφορετικά πράγματα. Μετά από λίγα λεπτά συζήτησης, γυρίζουμε σε κύκλο και κάθε παιδί ανακοινώνει το δικό του αντικείμενο που θα δώσει (με τη φαντασία του) στο Σιγουράκι. Μία – μία ομάδα ανακοινώνει και ο/η παιδαγωγός σημειώνει. Αφού ακουστούν όλα, ο/η παιδαγωγός διαβάζει ένα – ένα τα αντικείμενα στα παιδιά και προτείνει να συμφωνήσουν ποια από αυτά νομίζουν ότι το Σιγουράκι τα έχει πραγματικά ανάγκη. Έτσι για κάθε λέξη σηκώνουν χέρι αν συμφωνούν ότι το χρειάζεται πάρα πολύ και αν κάποιος – κάποια διαφωνεί, εξηγεί το γιατί. Αυτά που μέσα από τη συζήτηση κρίνονται από όλους αναγκαία, ο/η παιδαγωγός τα γράφει στην καρτέλα. Είναι σημαντικό η συζήτηση και η ψηφοφορία να διεξαχθούν με σήκωμα του χεριού. Στην καρτέλα αναγράφεται «Συμφωνούμε ότι όλα τα παιδιά πρέπει να μπορούν να έχουν: ...».

Η δραστηριότητα της συνέλευσης αυτής αποβλέπει στην καλύτερη κατανόηση του δικαιώματος όλων των παιδιών να έχουν τα αναγκαία αγαθά που τους διασφαλίζουν ένα επίπεδο ζωής, καθώς και στην προώθηση της αλληλεγγύης και της ενσυναίσθησης.

## Το δικαίωμα στη φροντίδα

Άρθρα 3 και 5, ΔΣΔΠ



Θέλω οι μεγάλοι να με φροντίζουν, να 'ναι πραγματικοί γονείς μου  
να 'ναι κοντά μου, να με στηρίζουν, και όλο αγάπη να μου χαρίζουν!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι με το Αγαπάκι θα μιλήσουν για το δικαίωμα των παιδιών να έχουν φροντίδα από τους γονείς τους ή από άλλα πρόσωπα που έχουν την ευθύνη τους. Στη συνέχεια ρωτάει τα παιδιά: «Τι νομίζετε ότι μπορούν να κάνουν μαζί ένα παιδί και οι γονείς του; Σκεφτείτε ευχάριστα πράγματα αλλά και δουλειές στο σπίτι ή αλλού». Τα παιδιά της τάξης χωρίζονται σε ομάδες των τριών (κατά σειρά, όπως κάθονται, ή με άλλο τρόπο που επιλέγει ο/η παιδαγωγός) και κάθε ομάδα διαλέγει δύο δραστηριότητες που μπορούν να κάνουν μαζί παιδιά και γονείς. Σε κάθε ομάδα δίνονται δύο κάρτες (οποιασδήποτε μορφής). Ύστερα από λίγη ετοιμασία κάθε ομάδα παριστάνει με παντομίμα τη μία δραστηριότητα που διάλεξε και τα παιδιά των άλλων ομάδων προσπαθούν να μαντέψουν τι είναι και σηκώνουν το χέρι για να το πουν. Θυμίζουμε στα παιδιά ότι μία από τις συμφωνίες μας είναι να ζητάνε τον λόγο σηκώνοντας το χέρι τους και να μην πετάγονται όσο και αν βιάζονται να απαντήσουν. Αν είναι σωστό αυτό που μάντεψε το παιδί, η ομάδα του παίρνει μία από τις κάρτες της ομάδας που έπαιξε την παντομίμα. Αν δεν την βρει κανένας, η κάρτα μένει εκτός παιχνιδιού. Αφού παρουσιάσουν όλες οι ομάδες τις δραστηριότητές τους, μετράνε τις κάρτες τους να δούνε πώς τα πήγαν. Το παιχνίδι μπορεί να παιχτεί και δεύτερη φορά, ενώ μπορεί να παιχτεί και χωρίς κάρτες.

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι το δικαίωμα των παιδιών στη φροντίδα από τους δικούς τους, σχετίζεται με την ανάγκη τα παιδιά να νοιώθουν ασφάλεια και ηρεμία, αποδοχή, αγάπη, καλοσύνη. Όταν αυτά υπάρχουν, τα παιδιά νοιώθουν χαρούμενα και μεγαλώνουν καλύτερα. Πολλές φορές όμως τα πράγματα σε μια οικογένεια δεν πάνε και τόσο καλά. Μπορεί να είναι πολλή η δουλειά και οι γονείς να λείπουν πολλές ώρες, ή να μην έχουν καθόλου δουλειά και να μην υπάρχουν χρήματα για να αγοράσουν τα απαραίτητα, να έχουν νεύρα, να μην μιλάνε όμορφα μεταξύ τους, να θυμώνουν, κάποιος να είναι άρρωστος ή να έχουν άλλες δυσκολίες και στεναχώριες. Κάποιες φορές μάλιστα ορισμένοι γονείς μαλώνουν ή χωρίζουν και άλλες φορές κάποια παιδιά χρειάζεται να μένουν μακριά από τους γονείς τους, γιατί κάτι έχει συμβεί που οδήγησε στην απόφαση να μην βρίσκονται κοντά τους... Για να υπάρξει γαλήνη και συνεννόηση σε μια οικογένεια, τα παιδιά χρειάζεται να βοηθούν και τα ίδια. Χρειάζεται να προτείνουν και αυτά ιδέες για να περνάνε όμορφα και να υπάρχει ωραία ατμόσφαιρα στο σπίτι τους. Θα ακολουθήσει μία συζήτηση για τα πράγματα που μπορούν να προτείνουν τα παιδιά στους γονείς και βέβαια για τον τρόπο με τον οποίο θα τα προτείνουν. Θα πάμε για λίγο και πάλι στις ομάδες (τριάδες) μας και θα σκεφτούμε από ένα - δύο πράγματα που τα παιδιά μπορούν να προτείνουν στους γονείς τους ή στα πρόσωπα με τα οποία μένουν μαζί, έτσι ώστε να περνάνε όμορφα και να νοιώθουν όλοι και όλες καλύτερα. Ο/η παιδαγωγός τονίζει ότι δεν συζητάμε για συγκεκριμένες οικογένειες αλλά για όλους τους γονείς γενικά. Αφού γίνει αυτή η προετοιμασία για λίγα λεπτά, οι ομάδες ανακοινώνουν μία - μία τις προτάσεις τους. Όμως αυτή τη φορά η ανακοίνωση θα γίνει με τη βοήθεια ενός παιδιού που θα αναλάβει να συντονίζει τη συζήτηση και να δίνει τον λόγο διαδοχικά στα παιδιά των ομάδων. Αφού ακουστούν όλα, ο/η παιδαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Θέλετε τώρα να δούμε, σε ποιες από τις προτάσεις που ακούστηκαν συμφωνούμε όλες και όλοι ότι μπορούμε να τις προτείνουμε στους δικούς μας; Ποια/ποιος θέλει να μας πει;». Για κάθε πρόταση που ακούγεται, μπορεί να υπάρξει κάποια διευκρίνιση και μετά τα παιδιά σηκώνουν το χέρι (ψηφίζουν) αν συμφωνούν και θέλουν να την κρατήσουν. Ο/η παιδαγωγός διευκολύνει το παιδί που ανέλαβε τον συντονισμό στη διαδικασία της συζήτησης και της ψηφοφορίας. Όταν μαζευτούν κάποιες προτάσεις επιλέγονται μαζί με τα παιδιά αυτές που έχουν τις περισσότερες ψήφους και κάποιες μπαίνουν στην καρτέλα με το Αγαπάκι. Κλείνοντας, αναγνωρίζουμε όλες και όλοι μαζί ότι σήμερα η τάξη έκανε το Αγαπάκι λίγο πιο χαρούμενο γιατί του έδωσε ιδέες για να τα περνάνε σπίτι του ακόμα καλύτερα.

## Το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση της γνώμης

Άρθρο 12, ΔΣΔΠ



Ακούστε με – ακούστε με, την πόρτα σας χτυπώ  
έχω και εγώ μια γνώμη και θέλω να την πω!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί στα παιδιά ότι το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση της γνώμης είναι πάρα πολύ σημαντικό αλλά και δύσκολο, γιατί χρειάζεται μικροί και μεγάλοι να μάθουμε να εξηγούμε τη γνώμη μας αλλά και να ακούμε τη γνώμη των άλλων. Να μη μιλάμε μόνοι/ες μας! Η προτεινόμενη δραστηριότητα – παιχνίδι για το δικαίωμα αυτό είναι μικρή παραλλαγή της γνωστής «κολοκυθιάς»: ο/η παιδαγωγός εξηγεί στην αρχή ότι θα παίξουν ένα παιχνίδι που δείχνει μια συμπεριφορά που μερικές φορές έχουν οι άνθρωποι αλλά είναι αντίθετη από αυτή που είναι καλό να έχουν. Ύστερα, μοιράζει αριθμούς στα παιδιά (κατά προτίμηση με τη σειρά που κάθονται) και τους λέει ότι όποιο παιδί ακούει τον αριθμό του θα πρέπει να είναι έτοιμο να απαντήσει όπως θα εξηγηθεί πιο κάτω και να γίνει «μάννα». Αν ξεχαστεί και δεν απαντήσει, θα πρέπει να κάνει το κοκοράκι (κικιρίκικικιιιι). Η πρώτη «μάννα» είναι ο/η παιδαγωγός που λέει την παρακάτω φράση (που επαναλαμβάνεται από το κάθε παιδί που γίνεται «μάννα»). «Κάποιος πρέπει να μαζέψει τα πεταμένα χαρτιά στην τάξη μας. Προτείνω να τα μαζέψει το .... (αναφέρει έναν αριθμό)». Το παιδί που έχει αυτόν τον αριθμό πρέπει να απαντήσει αμέσως και να πει «Και γιατί να τα μαζέψει το .... (λέγοντας τον δικό του αριθμό); Εγώ λέω να τα μαζέψει το .... (λέει κάποιο άλλο)». Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι δεν μπορεί να αναφέρει το προηγούμενο νούμερο (της «μάννας») ούτε νούμερα παιδιών που έχουν ήδη γίνει «μάννες» και έχουν μιλήσει. Αφού μιλήσουν όλα τα παιδιά, το τελευταίο θα πει: «Και γιατί να τα μαζέψει το .... (το δικό του); Εγώ λέω να τα μαζέψουμε όλες και όλοι μαζί!!!».

Ο/η παιδαγωγός δίνει το σύνθημα για χειροκρότημα. Αν αρέσει στα παιδιά το παιχνίδι το ξαναπαίζουν. Μπορεί μάλιστα αντί για το μάζεμα των χαρτιών να αναφέρουν μια άλλη αποστολή, όπως να ανοίξουν το παράθυρο ή να αδειάσουν το καλάθι σκουπιδιών της τάξης. Ο/η παιδαγωγός τονίζει στα παιδιά ότι αυτό το παιχνίδι έχει γέλιο αλλά δείχνει κάτι που δεν είναι ωραίο να κάνουν στη ζωή τους, δηλαδή να αποφεύγουν τις ευθύνες και να προτείνουν να τις αναλαμβάνουν οι άλλοι. Η σωστή απάντηση θα ήταν: «Ελάτε να μαζέψουμε τα πεταμένα χαρτιά όλοι και όλες μαζί! Αρχίζω...».

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι πολλές φορές όταν συζητάμε, σκεφτόμαστε λίγο εγωιστικά, όπως στο παιχνίδι που παίξαμε πριν λίγο, που το κάθε παιδί ήθελε να πάρει κάποιο άλλο την ευθύνη να μαζέψει τα χαρτιά και δεν είχαμε σκεφτεί από την αρχή να τα μαζέψουμε όλα μαζί. «Όταν κάνουμε συζήτηση - συνέλευση στην τάξη μας είναι ωραίο να λέμε τη γνώμη μας, έχοντας στη σκέψη μας τι είναι καλό για όλα μας. Επίσης, όταν μιλάμε για τα άλλα παιδιά χρειάζεται να φροντίζουμε να μην τα κάνουμε να νοιώθουν άσχημα. Γενικά είναι σπουδαίο να συζητάμε με τρόπο που χαιρόμαστε και συνεννοούμαστε μεταξύ μας καλύτερα». Στη συνέχεια ο/η παιδαγωγός προτείνει στην τάξη να κάνουν μια συζήτηση για το δικαίωμα στη γνώμη, προσπαθώντας να συμφωνήσουν κάτι για τον τρόπο που θα λένε τη γνώμη τους τα παιδιά και τον τρόπο που θα παίρνουν μαζί αποφάσεις. Ο/η παιδαγωγός προτείνει ένα θέμα, για παράδειγμα, αν σκοπεύουν να πάνε μια βόλτα στο δάσος και θέλουν να παίξουν όλα μαζί ένα παιχνίδι, πώς θα διαλέξουν ποιο παιχνίδι θα παίξουν; Η τάξη χωρίζεται σε ζεύγη (αν είναι μόνος ο αριθμός γίνεται και μία τριάδα) και κάθε δύο παιδιά συζητάνε και προτείνουν κάτι που θεωρούν ότι είναι καλό να συμφωνήσουν όλα για τη συνέλευσή τους. Μετά από λίγα λεπτά συζήτησης σε ζεύγη, επιλέγεται ένα παιδί που αναλαμβάνει να συντονίσει τη συζήτηση (ίσως ένα παιδί από την τριάδα) και ρωτάει κάθε ζεύγος να πει την ιδέα του. Ο/η παιδαγωγός σημειώνει τις ιδέες και στο τέλος διαβάζει όλες τις ιδέες των παιδιών και η τάξη ψηφίζει με ανάταση χεριού για αυτές που συμφωνούν όλα τα παιδιά. Αφού εγκριθούν οι ιδέες που συμφωνούν όλα, στη συνέχεια ο/η παιδαγωγός λέει ότι θα τις γράψει σε μια ξεχωριστή καρτέλα, αλλά επειδή στην καρτέλα με το Ναπωκάτι χωράει μία συμφωνία, ρωτάει ποια από όλες θέλουν να γράψουν εκεί. Η απόφαση παίρνεται πάλι με ανάταση χεριών, αλλά αυτή τη φορά το κάθε παιδί μπορεί να ψηφίσει μόνο μία συμφωνία, την καλύτερή του, για να προκύψει η πιο σημαντική για την τάξη!

## Το δικαίωμα στο παιχνίδι και την ξεκούραση Άρθρο 31, ΔΣΔΠ



Τριλαριλαίλα, τριλαριλαρό, χαίρομαι να παίζω, να τρέχω να γελώ  
Τριλαριλαίλα, τριλαριλαρό, αχνίζω το τραγούδι και πιάνω τον χορό!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός λέει στα παιδιά ότι σήμερα θα μιλήσουν για ένα από τα πιο αγαπημένα δικαιώματα των παιδιών, το δικαίωμα στο παιχνίδι, την ξεκούραση και την ψυχαγωγία, δηλαδή τη χαρά μας μέσα από κάτι όμορφο που κάνουμε. Όπως τα παιδιά κάθονται στον κύκλο, δίνει μια μαλακιά μικρή μπάλα σε ένα παιδί και του λέει «Έχω μια ιδέα, να...» (προτείνει μια ευχάριστη δραστηριότητα, π.χ. να ζωγραφίσουμε έναν δράκο, να παίξουμε κρυφτό, να δούμε μια ταινία, να διαβάσουμε ένα βιβλίο, να πάμε βόλτα στο πάρκο, να πάμε σε ένα μουσείο κλπ). Ύστερα, το παιδί θα πρέπει να δώσει τη μπάλα σ' ένα άλλο παιδί που κάθεται απέναντι, το οποίο θα πρέπει να πει μια άλλη ιδέα για δραστηριότητα. Η μικρή μπάλα θα πρέπει να πάει σε όλα τα χέρια και να ακουστούν ιδέες από όλα τα παιδιά. Όταν μιλήσουν όλα, σηκώνει το χέρι όποιο παιδί έχει κι άλλη ιδέα και του δίνουν τη μπάλα μέχρι να μην υπάρχει καμία άλλη ιδέα στην ομάδα. Ο/η παιδαγωγός παροτρύνει τα παιδιά να βρουν όσο γίνεται περισσότερες ευχάριστες δράσεις μέσα και έξω από το σπίτι, ακόμη και αν είναι αστείες ή ασυνήθιστες και προκαλούν γέλιο...

# Τριλαριλαρό

## Συνέλευση

«Και τώρα», λέει ο/η παιδαγωγός, «ερχόμαστε στα πιο δύσκολα. Είπαμε πολλές ιδέες για παιχνίδια και ευχάριστες δραστηριότητες. Δεν είπαμε όμως τι χαλάει την καλή μας διάθεση και τη χαρά μας όταν παίζουμε και διασκεδάζουμε. Για πέστε λίγα πράγματα που μπορεί να μας χαλάνε τη διάθεση, όταν παίζουμε ή περνάμε καλά» (ακούγονται δύο - τρία παραδείγματα, με σήκωμα χεριού). «Τώρα, προτείνω να θυμηθείτε και να κουβεντιάσετε με τον διπλανό - τη διπλανή σας, και να διηγηθείτε μια φορά που σας χάλασε η διάθεση ή στεναχωρηθήκατε σε ένα παιχνίδι ή σε μια ευχάριστη δραστηριότητα. Τι συνέβη; Γιατί χάλασε η ψυχαγωγία σας; Αφού το διηγηθείτε και οι δύο θα ακούσουμε μετά κάποιες ή και όλες τις ιστορίες σας». Ακολουθεί λίγη ώρα διήγησης σε ζεύγη. Στη συνέχεια ο/η παιδαγωγός ζητάει κάθε παιδί να πει σε όλη την τάξη λίγα λόγια για την ιστορία που είπε (ή, αν είναι εξασκημένη η τάξη σε αυτή την πρακτική, να παρουσιάσει την ιστορία που άκουσε). Τι ήταν αυτό που χάλασε τη διάθεση στο παιδί της ιστορίας; Όταν ακουστούν όλα τα παιδιά που θέλουν να μιλήσουν, ο/η παιδαγωγός προτείνει να γίνουν προτάσεις για αποφάσεις που μπορούν να πάρουν ως τάξη / ομάδα για να προστατέψουν το δικαίωμα του Τριλαριλαρό στο παιχνίδι στην καθημερινότητά τους. Ένα παιδί αναλαμβάνει να συντονίζει και να δίνει τον λόγο σε όποιο θέλει να μιλήσει. Ακούγονται ιδέες με σήκωμα χεριού και καταγράφονται από τον/την παιδαγωγό. Αφού συγκεντρωθούν λίγες ιδέες, μπαίνουν σε ψηφοφορία, για να επιλεγούν αυτές που συμφωνεί όλη η τάξη και να γραφτούν στην καρτέλα. Ο/η παιδαγωγός τονίζει ότι αν συμφωνήσουν κάτι, θα πρέπει και να το τηρούν, κάτι που όσον αφορά το παιχνίδι είναι δύσκολο, γιατί συχνά τα παιδιά παρασέρνονται και ξεχνιούνται... Γίνεται προσπάθεια η τάξη να συμφωνήσει σε λίγα πράγματα αλλά και να μιλήσουν για το τι θα κάνουν αν αυτή η συμφωνία δεν τηρείται.

## Το δικαίωμα στη διαφορετικότητα και την ισότητα Άρθρο 2, ΔΣΔΠ



Είμαστε όλοι αλλιώτικοι, διαφορετικοί, από την Ελλάδα ως την Αφρική  
είμαστε όλες ίσες και σημαντικές, από το δεντρόεπιτο ως το Μαρακές.

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί στα παιδιά ότι, όπως το Πολυχρωμίξ είναι ασυνήθιστο και διαφορετικό από τους περισσότερους άλλους ρινόκερους που ξέρουμε, αλλά χαρούμενο γι' αυτό που είναι, το ίδιο συμβαίνει με πολλούς ανθρώπους και βέβαια πολλά παιδιά. Στο κάθε παιδί δίνονται ένα χαρτί και χρώματα (μαρκαδόροι ή ξυλομπογιές). Τα παιδιά ζωγραφίζουν από ένα «φανταστικό φιλαράκι» που είναι ένα διαφορετικό παιδί, δηλαδή που έχει κάποιες διαφορές από τα περισσότερα άλλα παιδιά (π.χ. έχει άλλο χρώμα δέρματος, πολύχρωμα μαλλιά, παράξενα ρούχα ή παπούτσια, ή κάτι άλλο), αλλά -με την φαντασία τους- μπορούν να κάνουν πολύ ωραία παρέα. Αφού ζωγραφίσουν το φιλαράκι, του δίνουν ένα όνομα και το παρουσιάζουν ένα – ένα, λέγοντας γιατί είναι φιλαράκια (τι του αρέσει σε αυτό, τι κάνουν μαζί, κλπ). Αφού παρουσιαστούν όλα τα φιλαράκια, ο/η παιδαγωγός μαζεύει τα χαρτιά και τα ανακατεύει. Ύστερα τα μοιράζει τυχαία. Αν τύχει σε κάποιο παιδί το δικό του φιλαράκι, το αλλάζει. Στη συνέχεια προτείνει στα παιδιά να συζητήσουν σε ζεύγη για τα φιλαράκια που τους έτυχαν. Ύστερα ο/η παιδαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Αν τα φιλαράκια αυτά υπήρχαν στα αλήθεια, θα μπορούσαν να έρχονται στο σχολείο μαζί μας; Ή μήπως κάποιος θα έλεγε ότι δεν μπορούν γιατί είναι διαφορετικά;». Σε περίπτωση που κάποιο παιδί πει για κάποιο φιλαράκι ότι δεν μπορεί να πάει στο σχολείο μαζί τους, γίνεται συζήτηση με στόχο να εξηγηθεί ότι ένα παιδί δεν μπορεί να εμποδίζεται να πάει στο σχολείο για λόγους που έχουν να κάνουν με το πώς είναι. Αν όλα τα παιδιά συμφωνήσουν, ο/η παιδαγωγός εκφράζει τη χαρά του/της και ξεκινάει τη συνέντευξη.

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός λέει στα παιδιά: «Είδαμε ότι όλα τα φιλαράκια, παρόλες τις διαφορές τους, θα μπορούσαν να πηγαίνουν μαζί με τα υπόλοιπα παιδιά στο σχολείο και να είναι στην παρέα μας. Όμως κάποιες φορές, υπάρχουν κάποιες διαφορές στην εμφάνιση, στο χρώμα του δέρματος, στη γλώσσα, στην καταγωγή, στις συνήθειες, στον τρόπο που αρέσει σε ένα παιδί να ντύνεται, στη γειτονιά που μένει ή σε άλλα χαρακτηριστικά που έχει, που είναι αφορμή για να μην το θέλουν τα άλλα παιδιά στην παρέα τους. Ή, ακόμα χειρότερο, τα παιδιά μπορεί να θέλουν να κάνουν παρέα μαζί του αλλά κάποιοι μεγάλοι τους λένε να το αποφεύγουν γιατί είναι διαφορετικό. Σήμερα θα μιλήσουμε για το δικαίωμα όλων των παιδιών να έχουν ίσες ευκαιρίες και να μη νοιώθουν κατώτερα, αν έχουν κάποια διαφορά από τα άλλα παιδιά. Θέλω να σκεφτείτε και να μας πείτε αν στα αλήθεια υπάρχουν παιδιά που οι άλλοι δεν τα θέλουν, επειδή έχουν κάτι διαφορετικό από τα υπόλοιπα παιδιά. Δεν θέλουμε ονόματα, ούτε παραδείγματα από την τάξη μας, αλλά να μιλήσουμε γενικά, για τους λόγους που καμία φορά συμβαίνει αυτό». Ορίζεται ένα παιδί που συντονίζει τη συζήτηση και δίνει τον λόγο σε όποιο θέλει να πει για τις ιδιότητες / τα χαρακτηριστικά των «διαφορετικών» παιδιών που κάνουν κάποια άλλα παιδιά ή μεγάλους να μη τα θέλουν. Αφού αναφερθούν παραδείγματα (ο/η παιδαγωγός βοηθάει τη συζήτηση και δεν αφήνει να «φωτογραφηθούν» συγκεκριμένα παιδιά), η τάξη χωρίζεται σε τετράδες και η κάθε μικρή ομάδα συζητάει για να προτείνει κάποια συμφωνία που μπορεί να βοηθήσει για να μη γίνονται διακρίσεις ανάμεσά τους και κανένα παιδί να μη νοιώθει αποκλεισμένο. Από τις φράσεις που θα συγκεντρωθούν από τις ομάδες, ο/η παιδαγωγός επιχειρεί μία σύνθεση και ρωτάει αν η τάξη συμφωνεί για να τη βάλουν στην καρτέλα. Εφόσον συμφωνήσουν όλα τα παιδιά, η φράση γράφεται στην καρτέλα με το Πολυχρωμίξ. Στη συζήτηση για τις παρέες, ο/η παιδαγωγός δεν επιχειρεί να επιβάλει την «υποχρεωτική φιλία» με τα άλλα παιδιά, αλλά προάγει τον σεβασμό στο διαφορετικό και την ενσυναίσθηση, δηλαδή για το πώς μπορεί να νοιώθει ένα παιδί που δεν γίνεται δεκτό από τα άλλα. Στη συζήτηση που θα γίνει στην τάξη μπορεί να θιχτεί και το θέμα των φύλων και των διακρίσεων ή των προκαταλήψεων που σχετίζονται με τα φύλα. Προτείνεται ο/η παιδαγωγός να τονίσει την οπτική των ίσων ευκαιριών και της μη διάκρισης σε βάρος ενός παιδιού για οποιοδήποτε λόγο, περιλαμβανομένου του φύλου. Γι' αυτό, άλλωστε, το τραγούδι του Πολυχρωμίξ είναι και σε αρσενικό και σε θηλυκό γένος!

## Το δικαίωμα στην εκπαίδευση

Άρθρο 28 και 29, ΔΣΔΠ



Μαθαίνω γεράματα και αριθμούς, φάκνω να βρω πού είναι η αλήθεια  
με τις δασκάλες μου παίζω – γελώ, λέμε ιστορίες και παραμύθια!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός λέει στα παιδιά ότι το δικαίωμα για το οποίο θα μιλήσουν σε αυτή τη συνάντηση έχει να κάνει με το σχολείο και γενικότερα με το δικαίωμα όλων των παιδιών να μαθαίνουν, με διάφορους τρόπους και βέβαια με τη βοήθεια των δασκάλων τους. Ως αρχική δραστηριότητα προτείνει στην τάξη να φτιάξουν μαζί ένα παραμύθι με περιπέτειες, με τίτλο «Το Κουκουβάκου και τα μυστικά του κόσμου». Λέει στα παιδιά ότι θα ξεκινήσει μια ιστορία και θα την συνεχίζει το επόμενο παιδί στη σειρά. Το κάθε παιδί θα πρέπει να διηγείται κάτι που συμβαίνει στον πρωταγωνιστή της ιστορίας μας, όταν μετακινείται από μέρος σε άλλο μέρος, με σκοπό να μάθει όλα τα μυστικά του κόσμου. Και όταν τελειώνει θα δίνει μια μαλακιά μπάλα στο επόμενο παιδί για να συνεχίσει την ιστορία. Ο/η παιδαγωγός, θα μπορούσε να ξεκινήσει κάπως έτσι:

«Μια φορά και ένα καιρό ζούσε ένα μικρό κουκουβαγιάκι που ήθελε να μάθει τα μυστικά όλου του κόσμου. Εκείνο τον καιρό δεν υπήρχε σχολείο για τις μικρές κουκουβάγιες, και γι' αυτό πήγαινε και χωνόταν παντού, σε φωλιές πουλιών, σε κουφάλες δέντρων, σε σπηλιές όπου έμεναν αρκούδες, σε καλαμιές δίπλα στις λίμνες, αλλά και σε σπίτια ανθρώπων, μικρά και μεγάλα, καλύβια και ουρανοξύστες, σε μαγαζιά και σε εκκλησίες, σε αρχαία και καινούργια κτίρια, όπου μπορείτε να φανταστείτε, για να μάθει καινούργια πράγματα. Σήμερα θα μιλήσουμε για μερικές από τις περιπέτειες του Κουκουβάκου, που άλλοτε μάθαινε σπουδαία μυστικά, εκεί που πήγαινε, και άλλοτε τρόμαζε γιατί του τύχαιναν πράγματα που δεν τα περίμενε.

# Κουκουβάκου

Ο καθένας μας θα πει κάτι διαφορετικό. Ξεκινώ εγώ. Ήταν Κυριακή που έφυγε το Κουκουβάκου από το δέντρο όπου έμενε η οικογένειά του και πήγε και χώθηκε σε ένα μαντρί που ζούσαν κατσίκες. Ήθελε μάλιστα να δει πώς οι άνθρωποι παίρνουν το γάλα από τις κατσίκες, γιατί είχε ακούσει ότι οι κατσίκες δίνουν γάλα. Πήγε σε μια γωνιά και είδε τον τσοπάνη που είχε μια κατσαρόλα και πήγαινε για να αρμέξει τα πρόβατα. Κάθισε δίπλα του και κοίταγε. Και τότε, ξαφνικά ένοιωσε μια φοβερή κουτουλιά από πίσω που τινάχτηκε στον αέρα. Μια άλλη κατσίκα, ενοχλημένη που είδε μια κουκουβάγια μέσα στο μαντρί πήγε και έδωσε με τα κέρατά της μια γερή κουτουλιά στο μικρό κουκουβαγιάκι. Το Κουκουβάκου πόνεσε και τρόμαξε, και όπου φύγει - φύγει. Πέταξε αμέσως μακριά και αποφάσισε να πάει και να χωθεί σε.....». Δίνει την μπάλα σε ένα παιδί που πρέπει κάπως να συνεχίσει την ιστορία με μια άλλη περιπέτεια του Κουκουβάκου που θέλει να μάθει τα μυστικά του κόσμου... Αν κάποιος παιδί δυσκολεύεται, ο/η παιδαγωγός το υποστηρίζει δίνοντάς του παραδείγματα από σπίτια ζώων ή και ανθρώπων όπου μπορεί να χώθηκε το Κουκουβάκου για να μάθει κάτι. Η ιστορία που θα πει κάθε παιδί δεν χρειάζεται να είναι τέλεια, αρκεί να έχει ένα στοιχείο απόκτησης γνώσης εκεί που πήγε το Κουκουβάκου. Όταν όλα τα παιδιά πούνε από μια μικρή ιστορία που συνέβη στο Κουκουβάκου, ο/η παιδαγωγός ολοκληρώνει με ένα όμορφο τέλος, εκτός αν τα παιδιά θέλουν και δεύτερο κύκλο με περιπέτειες. Το κλείσιμο μπορεί να είναι: «Υστερα από όλα αυτά το Κουκουβάκου γύρισε σπίτι του. Πού ήσουν όλη μέρα; Το ρώτησαν ο μπαμπάς και η μαμά του. Ααα, έχω πολλά να σας διηγηθώ αλλά θα σας τα πω αύριο γιατί είμαι τώρα κουρασμένο, είπε το Κουκουβάκου και πήγε και ξάπλωσε στο κρεβάτι του και κοιμήθηκε βαθιά! Και είδε στο όνειρό του ότι όλα αυτά που του συνέβησαν, τα κουβέντιαζε μαζί με άλλα κουκουβαγιάκια σε έναν χώρο που λεγόταν σχολείο!».

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός λέει στα παιδιά να κάνουν τώρα τη συζήτηση της συνέλευσης, για το δικαίωμα των παιδιών να πηγαίνουν στο σχολείο και να μαθαίνουν. Τους λέει κάτι τέτοιο: «Και τώρα που φτιάξαμε μαζί αυτή την αστεία ιστορία του Κουκουβάκου, για να δούμε τι θα γινόταν αν υπήρχε σχολείο για τις μικρές κουκουβάγιες. Και καλύτερα να μιλήσουμε για το δικό μας σχολείο. Τι νομίζετε ότι χρειάζεται να κάνουμε στο σχολείο μας για να μαθαίνουμε και να περνάμε καλύτερα; Τι χρειάζεται να συμφωνήσουμε μεταξύ μας; Για να ακούσουμε μερικές ιδέες!». Ορίζεται ένα παιδί ως συντονιστής συζήτησης και ξεκινά η κουβέντα, με ιδέες των παιδιών, που τις σημειώνει ο/η παιδαγωγός. Αφού ακουστούν μερικές ιδέες, ο/η παιδαγωγός προσπαθεί να κάνει μία σύνθεση και να τις ομαδοποιήσει ώστε να γίνουν δύο - τρεις προτάσεις, που τις προτείνει να μπουν σε ψηφοφορία για να δουν αν συμφωνούν όλοι/ες. Μαζί με τα παιδιά διαλέγει ποια φράση - συμφωνία θα μπει στην καρτέλα του Κουκουβάκου.

## Το δικαίωμα στην υγεία

Άρθρο 24, ΔΣΔΠ



**Κάντε κάτι, κάντε κάτι, να μη μείνω στο κρεβάτι  
να είμαστε όλοι καλά, χωρίς πόνο και ορεξάτοι!**

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι το δικαίωμα για το οποίο θα μιλήσουν σήμερα είναι το δικαίωμα στην υγεία. Εξηγεί ότι όλοι οι άνθρωποι -όπως και τα ζώα- έχουμε ανάγκη την υγεία μας και τα παιδιά έχουν δικαίωμα να προστατεύεται η υγεία τους αλλά και να μπορούν να ρωτούν και να μαθαίνουν ό,τι τους απασχολεί σχετικά. Επίσης τονίζει ότι τα παιδιά όταν πάνε στον γιατρό, ή όταν έχουν κάποιο πρόβλημα στην υγεία τους, έχουν δικαίωμα να μιλούν και να εξηγούν πώς νοιώθουν, αν φοβούνται, αν πονάνε, κλπ. Στη συνέχεια προτείνει ένα - ένα παιδί να πει μια λέξη μετά το «με πονάει», ξεκινώντας από κάτι πολύ απλό (π.χ. το δάχτυλό μου, το αυτί μου) και με μια μαλακιά μπάλα που δίνεται στο διπλανό παιδί για να πει τι το πονάει. Αν κάποιο παιδί επαναλάβει κάτι που είπε άλλο ή δεν μπορεί να σκεφτεί τίποτα για 3-4 δευτερόλεπτα, τότε ο/η παιδαγωγός σηκώνει το χέρι και ανοιγοκλείνει τα δάχτυλα κάνοντας τον ήχο της σειρήνας και προτείνει σε όλα τα παιδιά να κάνουν το ίδιο - εννοείται με γέλιο και χωρίς κοροϊδία. Όταν μιλήσουν όλα τα παιδιά, την μπάλα την παίρνει όποιος τη ζητήσει, μέχρι να εξαντληθούν όλα τα μέλη του σώματος - εξωτερικά και εσωτερικά!

# Περαστικάκι

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι στη σημερινή συνέλευση θα προσπαθήσουν να συζητήσουν και να βρουν μια συμφωνία για το δικαίωμα στην υγεία, που σχετίζεται με το σχολείο. Αλλά πριν το κάνουν αυτό, ζητάει από τα παιδιά να μιλήσουν για κάποια φορά που χρειάστηκαν γιατρό ή κάποιου είδους φροντίδα της υγείας τους, όπως να πάρουν ένα φάρμακο ή να περιποιηθούν ένα τραύμα, και να πουν λίγο πώς ήταν, πώς ένοιωσαν. Μιλάνε όλα τα παιδιά ένα – ένα. Ύστερα, ο/η παιδαγωγός προτείνει στα παιδιά να σκεφτούν και να προσπαθήσουν να πουν μια πρόταση για την υγεία που θα ήθελαν να τη συμφωνήσουν στην τάξη και που να ξεκινάει με «Αν», π.χ. «Αν πονέσει το πόδι μας, δεν τρέχουμε» ή «Αν χτυπήσουμε, .....» ή «Αν δούμε ένα άλλο παιδί που...». Ορίζεται ένα παιδί συντονιστής και ακούγονται ιδέες που τις καταγράφει ο/η παιδαγωγός. Αφού ακουστούν κάποιες ιδέες, τις διαβάζει πάλι ο/η παιδαγωγός και λέει στα παιδιά ότι θα πρέπει να διαλέξουν μια ή δύο συμφωνίες για να γράψουν στην καρτέλα με το Περαστικάκι. Αυτό γίνεται με τη μέθοδο της ψηφοφορίας: αρχικά διαβάζονται όλες οι προτάσεις που έχουν ακουστεί και τα παιδιά ψηφίζουν αν συμφωνούν, ενώ όποιος διαφωνεί εξηγεί τον λόγο. Στη συνέχεια, από τις προτάσεις για τις οποίες υπάρχει συμφωνία επιλέγεται αυτή που θα γραφτεί στην καρτέλα.

## Το δικαίωμα στην προστασία από κάθε μορφή βίας

Άρθρο 19, ΔΣΔΠ



Με το ξύλο δεν μαθαίνω, με φωνές και μ' απειλές,  
να 'σαι δίπλα σου ζητάω, να μ' ακούς και να μου λες!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός παρουσιάζει το δικαίωμα προστασίας από κάθε μορφή βίας κάπως έτσι: «Υπάρχουν πολλά πράγματα που κάνουν οι άνθρωποι και πονάνε ο ένας τον άλλο. Άλλες φορές είναι χτυπήματα, τσιμπήματα, σπρωξίματα, κλπ που πονάνε στο σώμα και άλλες φορές είναι πράγματα που μας πονάνε μέσα μας, όπως είναι οι άσχημες λέξεις, οι απειλές ή οι εχθρικές συμπεριφορές, όταν κοροϊδεύουμε κάποιον άλλο παιδί, όταν το προσβάλλουμε, όταν το διώχνουμε από την παρέα μας, όταν λέμε πράγματα για αυτό που δεν του αρέσουν, κλπ. Μερικές φορές τα παιδιά στεναχωριούνται και πονάνε και με πράγματα που συμβαίνουν στο σπίτι τους, όπως όταν τρώνε ξύλο, όταν τους φέρονται άσχημα ή όταν βλέπουν κάτι που τους προκαλεί στεναχώρια, π.χ. όταν μαλώνουν άσχημα κάποιον στο σπίτι τους. Το δικαίωμα για το οποίο μιλάμε σήμερα είναι το δικαίωμα όλων των παιδιών να προστατεύονται από τη βία και από όλες τις συμπεριφορές που πονάνε. Στην αρχή, θα παίξουμε ένα παιχνίδι και μετά θα συζητήσουμε, με τον τρόπο που έχουμε μάθει, για να βρούμε κάποια συμφωνία που θα βάλουμε στην καρτέλα με το Μηπονάκι». Το παιχνίδι είναι το γνωστό «πετάει - πετάει» αλλά σήμερα θα το παίξουμε με ένα διαφορετικό τρόπο που λέγεται «πονάει - πονάει». Όπως καθόμαστε στον κύκλο, βάζουμε όλοι ένα δάχτυλο πάνω στο γόνατό μας. Ένα παιδί γίνεται «μάννα», ξεκινάει και λέει «πετάει - πετάει» και στη συνέχεια μια λέξη που πετάει ή δεν πετάει. Αν πετάει (π.χ. το χελιδόνι) πρέπει όλα τα παιδιά να σηκώσουν ψηλά το δάχτυλο. Αν η λέξη μοιάζει με αυτή που πετάει αλλά δεν πετάει (π.χ. το σεντόνι) τα παιδιά θα πρέπει να κρατήσουν το δάχτυλο κάτω. Σε λίγο συνεχίζουμε με τη νέα εκδοχή του παιχνιδιού λέγοντας «πονάει - πονάει». Ζητάμε από το παιδί που θα κάνει τη «μάννα» να βρει μια λέξη που πονάει, π.χ. το ξύλο, το δάγκωμα, η μπουνιά, η βρισιά, η κοροϊδία. Τότε όλοι θα πρέπει να σηκώνουμε το δάχτυλο ψηλά.

Όταν όμως το παιδί πει μια λέξη που δεν πονάει όπως για π.χ. το μήλο, το πάτωμα, η λεμονιά, η φορεσιά, η αηδία (διαλέγουμε λέξεις που να μοιάζουν με αυτές που «πονάνε»), όποιος σηκώσει το δάχτυλο ψηλά χάνει. Κάθε παιδί όταν θα είναι «μάννα» μπορεί να πει γύρω στις 10 λέξεις, κάποιες και δύο συνεχόμενες φορές, για να «μπερδέψει» τα άλλα παιδιά. Το παιχνίδι γίνεται με τρόπο που τα παιδιά γελούν και το ευχαριστιούνται.

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι αυτό που έγινε πριν ως παιχνίδι, μιλώντας για πράξεις που πονάνε τους άλλους, είναι πολλές φορές πραγματικότητα. «Στη σημερινή συνέλευση, που θα της δώσουμε μεγάλη σημασία γιατί αφορά την κάθε μέρα μας, θα μιλήσουμε για τρόπους με τους οποίους μπορούμε να αποφεύγουμε να πονάμε ή να στεναχωρούμε τους άλλους και για το τι μπορούμε να κάνουμε για να διορθώσουμε ένα λάθος μας σε τέτοιες περιπτώσεις. Επίσης θα πούμε τι κάνουμε όταν μας έχει φερθεί άσχημα κάποιο άλλο παιδί ή όταν είμαστε στεναχωρημένα για κάτι που έγινε στο σπίτι μας ή στις παρέες μας. Θα χωριστούμε σε ομάδες των τριών στις οποίες θα συζητήσουμε για το τι μπορούμε να κάνουμε, ώστε να προστατευτούμε από τη βία και από στεναχώριες που μπορεί να μας συμβούν εξ αιτίας άσχημων συμπεριφορών». Μόλις τα παιδιά πάνε στις μικρές ομάδες, ο/η παιδαγωγός διευκολύνει τη συζήτηση θέτοντας διαδοχικά κάποια ερωτήματα, για κάθε ένα από τα οποία, αφού γίνει μικρή συζήτηση, μπορεί κάποια παιδιά να σηκώσουν χέρι και να μιλήσουν στην ολομέλεια. Ενδεικτικά μπορεί να τους προτείνει τα παρακάτω (όλα ή κάποια από αυτά τα ερωτήματα, διαδοχικά):

1. Συζητήστε πώς νοιώθετε όταν σας φέρεται κάποιο άλλο παιδί άσχημα. Θυμηθείτε κάποια παραδείγματα. Τι μπορούμε να κάνουμε σε αυτές τις περιπτώσεις;
2. Μπορούμε να κάνουμε κάποια συμφωνία για να αποφεύγουμε τις πράξεις που πονάνε και για να λύνουμε τις διαφορές μας με ήρεμο τρόπο;
3. Αν δύο παιδιά μαλώσουν, τι νομίζετε ότι χρειάζεται να συμφωνήσουμε ότι θα κάνουν για να μη γίνει χειρότερη η κατάσταση;

Ο/η παιδαγωγός κρατάει σημειώσεις από όσα αναφέρονται από τα παιδιά. Στο τέλος της κουβέντας διαλέγει κάποιες από τις προτάσεις που αναφέρθηκαν και ρωτάει τα παιδιά αν θέλουν να τις κρατήσουν ως συμφωνία της τάξης. Οι φράσεις μπαίνουν σε ψηφοφορία. Στην καρτέλα επιλέγονται οι πιο δημοφιλείς προτάσεις (αν είναι πολλές γίνεται επιλογή).

Αφού ολοκληρωθεί αυτό, ο/η παιδαγωγός προσθέτει: «Μιας και μιλήσαμε σήμερα για την προστασία από τη βία και την κακομεταχείριση, θέλω να ξέρετε ότι αν κάποιο παιδί θέλει να μου πει κάτι και δεν θέλει να το ακούσουν όλοι/ες στην τάξη, μπορεί να έρθει να με βρει στο διάλειμμα. Και εγώ θα το ακούσω με μεγάλη προσοχή και θα προσπαθήσω να το βοηθήσω να βρούμε μαζί λύση και να σταματήσουμε ή να εμποδίσουμε ό,τι μπορεί να το πονάει».

Σε περίπτωση που υπάρξουν πληροφορίες που ο/η παιδαγωγός δεν ξέρει πώς να διαχειριστεί -π.χ. περιστατικά βίας στην οικογένεια- συιστάται να γίνει συνεργασία με κάποια/ον ειδικό ψυχικής υγείας ή κοινωνικό λειτουργό και να παρθούν οι αποφάσεις με προσοχή για το καλύτερο συμφέρον των παιδιών.

## Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή

Άρθρο 16, ΔΣΔΠ



Μη μου πειράζεις τα πράγματά μου, μίλα μου πρώτα, ρώτα με πρώτα!  
Κι αν θες να μάθεις τα μυστικά μου, μίλα μου πρώτα, ρώτα με πρώτα!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι το δικαίωμα για το οποίο θα μιλήσουν σε αυτή τη συνάντηση αφορά τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής των παιδιών, που σημαίνει ότι κάθε παιδί έχει δικαίωμα να έχει τα δικά του πράγματα και τα μυστικά του και να μην τα μαθαίνει όλος ο κόσμος. Εξηγεί ότι οι γονείς, επειδή έχουν την ευθύνη να μεγαλώσουν τα παιδιά τους και να τα προστατέψουν από κινδύνους, έχουν και μεγαλύτερες ευθύνες για τα παιδιά και για τον λόγο αυτό μπορούν να τακτοποιούν τα δωμάτια των παιδιών τους και μερικές φορές να «πειράζουν» τα πράγματά τους, αφού τους εξηγήσουν το γιατί. Όμως αυτό ακριβώς είναι σημαντικό: ακόμη και οι γονείς να εξηγούν στα παιδιά τους λόγους για τους οποίους κάνουν κάτι τέτοιο. Η ιδιωτική ζωή των παιδιών είναι κάτι που χρειάζεται να σέβονται και οι φίλοι, οι δάσκαλοι – δασκάλες τους και όλα τα πρόσωπα που σχετίζονται με τα παιδιά. Είναι σημαντικό να μην ανακατεύεται κάποιος στη ζωή των παιδιών, να μην τα κουτσομπολεύει αν κάτι δυσάρεστο συμβαίνει στην οικογένειά τους και να μην πειράζει τα πράγματά τους, χωρίς να τα ρωτάει πρώτα. Η δραστηριότητα που προτείνεται να κάνουν τα παιδιά σε αυτή την ενότητα περιλαμβάνει ζωγραφική: Δίνεται σε όλα τα παιδιά ένα χαρτί και η οδηγία είναι να ζωγραφίσουν ένα τετράγωνο κουτί που μέσα σε αυτό μπορούν να βάλουν πράγματα που θα τα δείχνουν μόνο σε όποιον θέλουν. Είναι το κουτί με τα μυστικά τους. Θα απαγορεύεται να ανοίξει το μυστικό κουτί τους κάποιο άλλο πρόσωπο.

## Ρώτα-Πρώτα

Αφού τα παιδιά ζωγραφίσουν κάποια πράγματα, στη συνέχεια ένα – ένα, αν θέλει, μας δείχνει αυτό που ζωγράφισε και μας λέει ποιο άλλο πρόσωπο θα άφηγε να δει τα πράγματα που έβαλε στο κουτί του και ποιο όχι, και γιατί... Ο/η παιδαγωγός προσπαθεί να βοηθήσει να παιδιά να διακρίνουν μεταξύ της έννοιας της ιδιοκτησίας/περιουσίας που αφορά αντικείμενα και της ιδιωτικής ζωής, που αφορά πληροφορίες, συναισθήματα, σκέψεις, ιδιότητες, χαρακτηριστικά και σχέσεις των ανθρώπων που μόνο όταν θέλουν τα μοιράζονται με άλλους ανθρώπους.

### Συνέλευση

Τώρα που εξηγήθηκε λίγο η έννοια της ιδιωτικής ζωής, ο/η παιδαγωγός προτείνει στα παιδιά να συζητήσουν ιδέες για κάποια συμφωνία που αφορά τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής των παιδιών στο σχολείο. Τα παιδιά χωρίζονται σε ζεύγη που συζητάνε, με την οδηγία κάθε ζεύγος να προτείνει μία ιδέα για συμφωνία. Ύστερα από λίγα λεπτά, ορίζεται συντονιστής ένα παιδί και εκπρόσωπος κάθε ζεύγους αναφέρει την ιδέα τους. Στη συνέχεια επιλέγονται οι ιδέες που έχουν πλήρη αποδοχή (που συμφωνούν όλες και όλοι γι' αυτές), και από αυτές μία που θα μπει στην καρτέλα του Ρώτα-Πρώτα. Επειδή είναι πολύ πιθανό κάποια παιδιά να μπερδέψουν την ιδιωτική ζωή με την ιδιοκτησία, στην περίπτωση που κάποια παιδιά θέσουν το θέμα της ιδιοκτησίας (σε ποιον ανήκει κάτι), ο/η παιδαγωγός μπορεί να εξηγήσει ότι αν θέλουν μπορούν να συμφωνήσουν και να γράψουν κάτι στην καρτέλα που σχετίζεται με τη χρήση αντικειμένων (π.χ. όταν θέλουμε να δανειστούμε κάτι από ένα άλλο παιδί, το ρωτάμε πρώτα και δεν ανοίγουμε την τσάντα του).

## Τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρίες

Άρθρο 23, ΔΣΔΠ

Το Μπορούλι



**Δώστε χώρο κι ευκαιρίες στα παιδιά με αναπηρίες  
κάνουμε καλή παρέα, μες στην ίδια γειτονιά.  
Όλα έχουμε ιδέες, κέφι, εώμα και καρδιά!**

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Η τάξη χωρίζεται με κάποιο τρόπο σε 6 ομάδες. Ο/η παιδαγωγός έχει 6 καρτέλες που τις μοιράζει τυχαία στις ομάδες. Υπάρχουν δύο καρτέλες με ένα παιδί σε αναπηρικό αμαξίδιο, δύο με ένα παιδί που φαίνεται ότι δεν ακούει καλά και δύο με ένα παιδί τυφλό που περπατάει με μπαστούνι. Η κάθε ομάδα καλείται να συζητήσει και να βρει όσα περισσότερα εμπόδια σκεφτεί ότι συναντά το παιδί αυτό καθημερινά στη ζωή του. Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι εμπόδια μπορεί να είναι ο τρόπος που είναι φτιαγμένη η ζωή στην πόλη, αλλά και πώς αντιμετωπίζουν το παιδί άλλοι άνθρωποι, φίλοι, κλπ. Μετά από λίγα λεπτά συζήτησης η κάθε ομάδα καλείται να πει από ένα εμπόδιο που σκέφτηκε. Όλες οι ομάδες μόλις ανακοινώσουν τα εμπόδια που βρήκαν παίρνουν χειροκρότημα. Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι το σημαντικό για την κάθε κοινωνία είναι να μπορέσει να μειώσει τα εμπόδια που υπάρχουν, ώστε όλα τα παιδιά με αναπηρία να ζουν όσο το δυνατόν καλύτερα και όλες και όλοι οι άνθρωποι να προσπαθούν όσο μπορούν γι' αυτό. Μπορεί να ακολουθήσει και μια μικρή συζήτηση για το τι πρέπει να γίνεται στα σχολεία για να μην υπάρχουν εμπόδια για τα παιδιά με αναπηρία.



(ενδεικτικές εικόνες)

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι εκτός από τις αναπηρίες για τις οποίες μιλήσαμε, υπάρχουν και άλλες αναπηρίες, δηλαδή κάποιες ιδιότητες με τις οποίες γεννιούνται ορισμένα παιδιά ή που προκαλούνται από ένα ατύχημα και που τα εμποδίζουν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες και να απολαμβάνουν τη ζωή τους με τον ίδιο τρόπο όπως τα υπόλοιπα παιδιά. Μιλώντας για το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία, μιλάμε και για το δικαίωμα όλων των παιδιών να σέβονται οι άλλοι τις δυσκολίες τους και να αναγνωρίζουν τις ικανότητές τους. Τα παιδιά που έχουν κάποια αναπηρία, όπως και τα άλλα, έχουν και σπουδαίες ικανότητες. Ο/η παιδαγωγός ζητάει από τα παιδιά να σκεφτούν και να συζητήσουν τι νομίζουν ότι χρειάζεται να γίνεται στην τάξη ώστε όλα τα παιδιά να νοιώθουν άνετα, ανεξάρτητα αν έχουν κάποια αναπηρία που φαίνεται ή δεν φαίνεται. Η συζήτηση γίνεται στις ίδιες τις ομάδες που είχαμε πριν. Μόλις τελειώσει η κουβέντα, ένα παιδί αναλαμβάνει να δίνει τον λόγο διαδοχικά στους εκπροσώπους των ομάδων, που λένε αυτό που σκέφτηκαν. Ο/η παιδαγωγός σημειώνει τις ιδέες των παιδιών και στο τέλος τις συνοψίζει και ρωτάει τα παιδιά ποια ιδέα θεωρούν πιο σημαντική για να βάλουν στην καρτέλα κάτω από το Μπορούλι.

Η συζήτηση για την αναπηρία χρειάζεται μεγάλη προσοχή, ιδίως στις πιο μικρές ηλικίες γιατί τα παιδιά μπορεί εύκολα να παρασυρθούν και να στιγματίσουν κάποιο παιδί με διαφορετικότητα. Ιδίως αν τύχει και στην τάξη υπάρχει κάποιο παιδί με οποιαδήποτε αναπηρία, η συζήτηση προσαρμόζεται έτσι ώστε να μην πέφτει προσοχή πάνω του με τρόπο που το κάνει να νοιώθει άβολα. Είναι σκόπιμο, αν στην τάξη υπάρχει εκπαιδευτικός παράλληλης στήριξης, να γίνει κατάλληλη προετοιμασία της δραστηριότητας μαζί του/της. Η συζήτηση στην τάξη είναι καλό να είναι γενικευμένη και να τονιστεί ότι το σημαντικό είναι να μάθουμε να χαιρόμαστε όλοι και όλες εξ ίσου την παρέα μας και τις ευκαιρίες μας και να μη νοιώθει κανένα παιδί μειονεκτικά, λόγω κάποιας αναπηρίας που έχει. Προτείνεται να δοθεί έμφαση στον τελευταίο στίχο του τραγουδιού του Μπορούλι που λέει "Όλα έχουμε ιδέες, κέφι, σώμα και καρδιά" και δείχνει ότι μπορούν όλα τα παιδιά να συνυπάρχουν όμορφα και να απολαμβάνουν.

## Τα δικαιώματα των παιδιών προσφύγων και μεταναστών

Άρθρο 22, ΔΣΔΠ



Πόσα άκουσα και είδα, ψάχνοντας μια νέα πατρίδα  
δώστε μου μια αγκαλιά, να εας δώσω δυό φιλιά!

### Δραστηριότητα – Παιχνίδι

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι, όπως κάποια πουλιά ταξιδεύουν για να βρουν τον κατάλληλο τόπο ώστε να επιβιώσουν, έτσι και οι άνθρωποι πολλές φορές χρειάζεται να ταξιδέψουν για να μπορέσουν να ζήσουν. Όμως στους ανθρώπους τα πράγματα μπορεί να είναι πολύ πιο δύσκολα όταν χρειάζεται να φύγουν από την πατρίδα τους όχι μόνο για αναζήτηση εργασίας αλλά και επειδή υπάρχει πόλεμος ή άλλο σοβαρό πρόβλημα ή μια καταστροφή και φοβούνται να παραμείνουν στην πατρίδα τους. Προτείνει στα παιδιά να κάνουν μια δραστηριότητα - παιχνίδι που μπορεί να τα βοηθήσει να καταλάβουν καλύτερα τις δυσκολίες κάποιου που φεύγει από την πατρίδα του.

*Η παρακάτω δραστηριότητα γίνεται σε τάξεις που δεν συμμετέχουν παιδιά που έχουν βιώσει την προσφυγιά. Για την περίπτωση αυτή προτείνεται άλλη δραστηριότητα.*

Η τάξη χωρίζεται σε πεντάδες. Κάθε πεντάδα θα γίνει μια οικογένεια. Τα παιδιά θα διαλέξουν ποιο θα είναι μαμά, μπαμπάς, γιαγιά, παππούς, παιδιά. Οι οικογένειες παίρνουν το όνομά τους από τα δέντρα με καρπούς που έχουν στον κήπο τους: Λεμονάκη, Πορτοκαλάκη, Μηλάκη, Μανταρινάκη, Αχλαδάκη ή άλλο. Ο/η παιδαγωγός προτείνει να κάνουν όλοι μαζί με παντομίμα κάποιες κινήσεις, όσο θα διηγείται την ιστορία, που είναι κάπως έτσι: «Είναι πρωί της Κυριακής και η οικογένεια είναι χαρούμενη. Πάνε όλοι στην αυλή τους και μαζεύουν καρπούς σε καλάθια. Τα δέντρα είναι γεμάτα και έτσι όλη η οικογένεια συνεργάζεται για το μάζεμα. Κάποιος κρατάει ένα καλάθι και οι άλλοι βάζουν μέσα τους καρπούς.

Ύστερα, κάθονται γύρω γύρω και αρχίζουν να μετράνε αργά τους καρπούς που μαζέψανε. Και μετράνε μαζί τους καρπούς: 1,2,3,4...». Μόλις φτάνουν περίπου στο 20, ο/η παιδαγωγός αλλάζει ύφος και λέει πολύ δυνατά: «Σταματήστε! Σταματήστε το μάζεμα. Χτύπησαν σειρήνες. Έρχονται αεροπλάνα που θα ρίξουν βόμβες στην πόλη μας! Γίνεται πόλεμος! Πάρτε γρήγορα ό,τι έχετε απαραίτητο και ελάτε, πρέπει να φύγουμε αμέσως από την πόλη μας να πάμε κάπου αλλού. Ο καθένας και η καθεμία από σας θα πρέπει να πάρει μαζί του ένα μόνο αντικείμενο. Σκεφτείτε ποιο θα είναι αυτό το αντικείμενο. Μόνο ένα ο καθένας και η καθεμία!». Τα παιδιά των ομάδων μπορούν να συζητήσουν για λίγο και να διαλέξουν κάποια αντικείμενα που θα έπαιρναν μαζί τους. Ο/η παιδαγωγός συνεχίζει: «Και τώρα ας αλλάξουμε θέση. Κάθε ομάδα θα πρέπει να μετακινείται αργά και προσεκτικά, όλοι μαζί, σε ένα άλλο μέρος της αίθουσας. Σαν να ψάχνουν να βρουν κάποιο μέρος όπου δεν γίνεται πόλεμος και ψάχνουν να εγκατασταθούν. Αλλά δεν βρίσκουν εύκολα ένα μέρος με ασφάλεια. Και μετακινούνται διαρκώς. Κάθε φορά που θα λέω ΑΛΛΑΞΤΕ ΘΕΣΗ και ΚΡΥΦΤΕΙΤΕ ΑΛΛΟΥ, όλες οι ομάδες θα πρέπει να αλλάζουν θέση και να πηγαίνουν σε άλλο σημείο της αίθουσας. Επειδή υποτίθεται ότι δεν γνωρίζετε μεταξύ σας, κάθεστε μακριά από τις άλλες ομάδες». Αφού γίνει 3-4 φορές η μετακίνηση, ο/η παιδαγωγός λέει στα παιδιά να χαλαρώσουν. «Δεν ήταν καθόλου ευχάριστο αυτό που ζήσαμε ε; Φανταστείτε ότι κάπως έτσι χρειάζεται να αλλάζουν τόπο και να ταξιδεύουν τρομαγμένοι οι πρόσφυγες που φεύγουν από την πατρίδα τους όταν γίνεται πόλεμος ή κάτι άλλο ξαφνικό πολύ φοβιστικό... Ξεκουραστείτε λίγο και όποιο παιδί θέλει ας μας πει πώς ένοιωσε και τι σκέφτηκε». Γίνεται λίγη συζήτηση και στη συνέχεια ξεκινάει η συνέλευση.

Σε περίπτωση που στην τάξη υπάρχει έστω και ένα παιδί που έχει ζήσει παρόμοιες καταστάσεις, προτιμάται η παρακάτω εναλλακτική δραστηριότητα: Η τάξη χωρίζεται σε ζευγάρια. Αν ο αριθμός των παιδιών είναι μονός, γίνεται μία τριάδα. Το κάθε ζευγάρι αποτελείται από ένα ταξιδιάρικο πουλί (φλαμίνγκο, πελαργός, χελιδόνι, γερανός, κ.α.) και ένα ζωάκι που μένει κοντά σε μια λίμνη (κάστορας, χελώνα, νυφίτσα, σκίουρος, κ.α.). Το πουλί έχει φτάσει πριν λίγο και ψάχνει να φτιάξει τη φωλιά του και ρωτάει το ζώο «Πού είναι καλύτερα να φτιάξω τη φωλιά μου;». Του έχει φέρει μάλιστα από μακριά ένα μικρό όμορφο δώρο (το κάθε παιδί διαλέγει: μια φωτογραφία, μια σπάνια πέτρα, ή μια μικρή κούκλα και ό,τι άλλο θέλουν με τη φαντασία τους να πουν τα παιδιά). Το ζωάκι καλωσορίζει το πουλί, του δείχνει που μπορεί να μείνει και του δίνει και αυτό ένα μικρό δώρο (ένα κουκουναρί, ένα πολύχρωμο φύλλο ή ένα σεντόνι για να σκεπαστεί το βράδυ και να μην κρυώνει κλπ).

Στον διάλογο μπορεί να μιλούν διαφορετικές γλώσσες και να μην καταλαβαίνουν καλά ο ένας τον άλλο, αλλά προσφέρουν τα δώρα με τον τρόπο τους και μπορεί να πουν ένα τραγούδι ή να κάνουν μια κίνηση που να δείχνει ωραία συναισθήματα. Κάθε ζευγάρι μιλάει για λίγη ώρα και μετά παρουσιάζουν στα άλλα παιδιά το τι αντάλλαξαν και πώς συνεννοήθηκαν.

### Συνέλευση

Μετά από την παραπάνω δραστηριότητα, ο /η παιδαγωγός εξηγεί ότι ένα από τα δικαιώματα για το οποίο μιλάει ο παγκόσμιος νόμος για τα παιδιά (η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού) είναι το δικαίωμα των παιδιών προσφύγων που έφυγαν από την πατρίδα τους επειδή εκεί αντιμετώπιζαν κάποιο σοβαρό πρόβλημα. Προτείνει να συζητήσουν ποια είναι τα πιο σημαντικά πράγματα που χρειάζεται ένα παιδί που αλλάζει τόπο – χώρα κατοικίας. Ένα παιδί αναλαμβάνει να συντονίζει και τα υπόλοιπα ζητώντας τον λόγο και σηκώνοντας το χέρι, λένε διάφορες ιδέες τους. Ο/η παιδαγωγός σημειώνει κάποια από τα πράγματα που θα αναφέρουν τα παιδιά, τα συνοψίζει όλα πάλι στο τέλος και ζητάει από την τάξη να σκεφτεί μια συμφωνία που μπορεί να κάνουν. Η συμφωνία μπορεί να έχει υποθετικό χαρακτήρα («αν συναντήσουμε κάποιο παιδί που έχει έρθει πριν λίγο καιρό από άλλη χώρα...») ή –σε περίπτωση που υπάρχουν στην τάξη παιδιά που έχουν πρόσφατα μετακινηθεί– να διατυπώνεται θετικά (π.χ. «με τα παιδιά που έχουν έρθει από άλλες χώρες, παίζουμε μαζί και γνωριζόμαστε καλύτερα»). Ορίζεται ένα παιδί συντονιστής και ακούγονται προτάσεις από τα άλλα παιδιά. Επειδή το θέμα δεν είναι εύκολο, ο/η παιδαγωγός χρειάζεται να διευκολύνει τη διατύπωση προτάσεων – ιδεών και μετά γράφουν τις προτάσεις στις οποίες συμφωνούν στην καρτέλα.

## Το δικαίωμα των παιδιών στον σεβασμό



**Του κόσμου όλα τα παιδιά, στα αλήθεια το αξίζουν  
οι άλλοι να τα εέβονται και να τα υπολογίζουν!**

**Δραστηριότητα = Παιχνίδι**

Ο/η παιδαγωγός εξηγεί ότι αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει κατά κάποιο τρόπο όλα τα δικαιώματα. Ο παγκόσμιος νόμος για τα παιδιά (Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού) έχει ορίσει ότι όλα τα πρόσωπα από 0 ως 18 ετών έχουν δικαιώματα και πρέπει οι άλλοι να τα σέβονται και να τα υπολογίζουν. Σε αυτό το δικαίωμα προτείνεται η παρακάτω δραστηριότητα: ο/η εκπαιδευτικός δίνει μια μαλακή μπάλα σε ένα παιδί που κάθεται στον κύκλο και του λέει να ξεκινήσει και να πει το πρώτο πράγμα που έκανε μόλις ξύπνησε το πρωί, π.χ. «Μόλις ξύπνησα το πρωί, είδα το φως του ήλιου». Αμέσως μετά του λέει να δώσει την μαλακιά μπάλα στο παιδί που κάθεται δίπλα του λέγοντας του τη φράση «και μετά τι έκανα;» Τότε το άλλο παιδί πρέπει να πει την πρώτη πρόταση και κάτι άλλο που έκανε, π.χ. «Μόλις ξύπνησα το πρωί, είδα το φως του ήλιου, και έβαλα τα ρούχα μου» και γυρίζει στο διπλανό παιδί και του λέει «και μετά τι έκανα;». Έτσι συνεχίζεται η διήγηση και το κάθε παιδί πρέπει να επαναλάβει όλα όσα είπαν τα προηγούμενα και να προσθέσει κάτι δικό του. Όσο προχωράει η διήγηση και γίνεται πιο δύσκολο να θυμούνται τα παιδιά όλα τα προηγούμενα, ο/η παιδαγωγός βρίσκει τρόπο να βοηθήσει, όπως για παράδειγμα, λένε όλα τα παιδιά μαζί κάποιες φράσεις. Όταν πει και το τελευταίο παιδί στον κύκλο τη διήγηση, ο/η παιδαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Ένα παιδί που έχει κάνει τόσα πολλά πράγματα σε μια μέρα, δεν είναι σημαντικό να το σέβονται και να το υπολογίζουν οι άλλοι, ακόμη και αν έχει κάνει κάποια λάθη;»

## Συνέλευση

Ο/η παιδαγωγός προτείνει στα παιδιά στη συνέλευση αυτή να φτιάξουν και να συμφωνήσουν μαζί ένα ποίημα - τραγούδι που θα λένε τα παιδιά στους γονείς τους και σε άλλους μεγάλους. Θα είναι στον ρυθμό του τραγουδιού που λέει το Σεβαστάκι αλλά θα έχει και άλλους στίχους που θα δημιουργήσουν μαζί στην τάξη. Προτείνεται η παρακάτω τεχνική:

στους στίχους

*Του κόσμου όλα τα παιδιά, στα αλήθεια το αξίζουν  
Οι άλλοι να τα σέβονται και να τα υπολογίζουν!*

προσθέτουμε:

*Αφού είμαι και εγώ παιδί,  
μπορώ να τραγουδάω  
Αφού είμαι και εγώ παιδί,  
μπορώ (και) να γελάω ....*

Στα παιδιά προτείνεται να προσθέσουν φράσεις που έχουν πέντε συλλαβές, όπως: και να γελάω, να ζωγραφίζω, να παίζω μπάλα, να κάνω κούνια, να σκαρφαλώνω, να κάνω λάθη, και να γκρινιάζω, και να νυστάζω, κλπ. Όποιο παιδί έχει να πει κάποια ιδέα σηκώνει το χέρι, ο/η παιδαγωγός καταγράφει τις ιδέες και ρωτάει τα παιδιά αν συμφωνούν να προσθέσουν αυτό τον στίχο. Στο τέλος, δοκιμάζουν να πουν όλους τους στίχους μαζί. Στην τελική διαμόρφωση του ποιήματος, σημαντικός είναι ο ρόλος του/της παιδαγωγού, όμως τα παιδιά χρειάζεται να πάρουν την αίσθηση ότι έχουν συμπράξει στη διαμόρφωση του περιεχομένου του.

Το τραγουδάκι γράφεται και στην καρτέλα με το Σεβαστάκι.





Το «Δεντρόσπιτο με τα Ζωάκια των Δικαιωμάτων» αποσκοπεί στο να εξοικειώσει, με ευχάριστο και βιωματικό τρόπο, παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας με τα δικαιώματα του παιδιού.

Η έκδοση αυτή περιλαμβάνει προτάσεις για παιδαγωγικές δραστηριότητες και διεξαγωγή συνελεύσεων, και συνοδεύεται από 13 καρτέλες με τα ζωάκια των δικαιωμάτων, μικρές ιστορίες και απλά τραγουδάκια.

Ακούστε - κατεβάστε τις ιστορίες και τα τραγούδια στον ιστοχώρο της Πρωτοβουλίας για το Άρθρο 12 [www.inart12.org](http://www.inart12.org) και στο κανάλι της στο youtube.

